

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Autor(i) / Author(s): Anita Kisová
Článok / Article: Desať rokov od prijatie Európskej bezpečnostnej stratégie – čas na hodnotenie
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

KISOVÁ, A. 2013. Desať rokov od prijatia Európskej bezpečnostnej stratégie – čas na hodnotenie. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 16, č. 3, 2013. ISSN 1335 – 2741, s. 127 – 142. Dostupné na internete:

<http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/3_2013/KISOVA.pdf>.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu Politické vedy. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

DESAŤ ROKOV OD PRIJATIA EURÓPSKEJ BEZPEČNOSTNEJ STRATÉGIE - ČAS NA HODNOTENIE

TEN YEARS FROM ADOPTION OF THE EUROPEAN SECURITY STRATEGY - TIME FOR EVALUATION

Anita Kisová*

ABSTRACT

Ten years have passed since the adoption of the European Security Strategy in 2003. These ten years have provided enough space for observing the results as well as proposing new solutions for the current situation in the field of security in Europe and also in its neighbourhood. Even during this time of ten years there have been tendencies towards the adoption of the new European Security Strategy or at least its revision, such as in 2008. This paper provides the analysis of the first Security Strategy adopted in 2003, then its revision in 2008 and finally provides information about the challenging idea of adopting a new strategy as well as it describes also the negatives of such steps.

Key words: European Security Strategy, security policy, revision, European Security and Defence Policy, Common Foreign and Security Policy

Úvod

V roku 2013 uplynie 10 rokov od prijatia Európskej bezpečnostnej stratégie (ďalej EBS)¹, čo je relatívne dostatočná doba na to, aby sa dali zhodnotiť jej úspechy resp. neúspechy, stupeň dosiahnutia stanovených cieľov alebo jednotlivé reakcie na jej prijatie. Tak, ako sa v minulosti ozývali hlasy ohľadom potreby prijatia takejto stratégie, tak sa v súčasnosti ozývajú jednak hlasy či už na jej reformu, alebo prijatie celkom novej stratégie. V každom prípade je však dôležité predstaviť EBS tak, ako bola prijatá v roku 2003. Neskôr je potrebné predstaviť „*Správu o implementácii EBS - Poskytovanie*

* Mgr. Anita Kisová je postgraduálnou študentkou na Ústave medzinárodných vzťahov a právnej komparatistiky pri Právnickej fakulte, Univerzita Komenského v Bratislave, Slovenská republika, e-mail: kisova.anita@yahoo.com.

¹ z angl. European Security Strategy.

*bezpečnosti v meniacom sa svete*², ktorá bola prijatá o 5 rokov neskôr, v roku 2008. Správa zachytáva stupeň splnenia stanovených cieľov v roku 2003, vyzdvihuje dosiahnuté úspechy, ale na druhej strane predkladá nové výzvy, ktoré prináša so sebou meniace sa medzinárodné, ale aj európske bezpečnostné prostredie. Na záver je nevyhnutné spomenúť momentálne postoje na otázku EBS - na jej existenciu, revíziu, prípadne prijatie novej stratégie, ktorá by lepšie odzrkadľovala súčasné potreby a trendy v medzinárodnej a európskej sfére. Práve tieto postoje nám ponúkajú očakávané zhodnotenie 10 ročnej existencie Stratégie.

1 Európska bezpečnostná stratégia 2003

EBS bola prijatá 12. decembra 2003 a stala sa dôležitým míľnikom vývoja európskej bezpečnostnej a zahraničnej politiky. Prvýkrát sa tak EÚ zhodla na spoločnom zhodnotení vtedajšej situácie a stanovila si jasné ciele pre dosiahnutie svojich bezpečnostných záujmov založených na primárnych a kľúčových hodnotách. Podľa slov vtedajšieho Vysokého predstaviteľa pre spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku (ďalej SZBP) a generálneho tajomníka Rady EÚ **Javiera Solanu**, nič nevystihovalo ciele EÚ lepšie ako názov Stratégie: „*Bezpečná Európa v lepšom svete*“³, čo bolo absolútnym cieľom európskych činov.

V úvode jej textu sa vyzdvihuje spolupráca a spolunažívanie európskych štátov v mieri po tom, ako sa skončila 2. svetová vojna a Európa nastúpila na mierovú cestu riešenia sporov. Demokracia a vláda práva premenila postupom času európske štáty na stabilné a dynamické demokracie, ktoré svojou spolupracou vytvorili spojený a mierový kontinent. Konflikty pretrvávajúce na všetkých kontinentoch, a pre Európu bol odstrašujúcim príkladom tejto skutočnosti konflikt na Balkáne. Práve z dôvodu permanentnej existencie konfliktov a hrozby ich vypuknutia bolo pre EÚ ako globálneho hráča kľúčovým prijatie bezpečnostnej stratégie. V minulosti už boli európske vojenské sily súčasťou misií v Afganistane alebo Východnom Timore. Tým, že sa EÚ počas rokov svojej existencie stala kľúčovým partnerom a efektívnym hráčom, mala za cieľ začať prispievať a deliť sa o zodpovednosť za globálnu bezpečnosť. Dokument je rozdelený na tri kapitoly: *Bezpečnostné prostredie -*

² z angl. Report on the implementation of the European Security Strategy- Providing Security in a Changing World.

³ z angl. Secure Europe in better world.

*globálne výzvy a kľúčové hrozby, Strategické ciele, Zavedenie politik v Európe*⁴.

Európske prostredie je v 1.kapitole charakterizované ako územie, kde dochádza k premiešavaniu sa vonkajších a vnútorných aspektov bezpečnosti. Na jednej strane môžu byť vonkajšie globalizačné vplyvy vnímané pozitívne, a to v zmysle rozvoja technológií, zvyšovania obchodu, prosperity a pod. Avšak na druhej strane môže byť globalizácia vnímaná negatívne, a to ako jav, ktorý iba zvýšil našu závislosť a rovnako aj zraniteľnosť v rámci celosvetovo prepojenej siete v oblasti transportu, energií, informácií, technológií a pod. Potreba bezpečného prostredia vyplýva aj z faktu, že bezpečnosť je predispozíciou k vývoju štátu, jeho rastu a prosperite. Medzi hlavné hrozby Stratégia radí nasledovné: *terorizmus, šírenie zbraní hromadného ničenia, regionálne konflikty, úpadok štátov, organizovaný zločin*. Ďalej sú tieto fenomény bližšie charakterizované, avšak v prípade terorizmu a šírenia zbraní hromadného ničenia možno až príliš všeobecne, čo môže pôsobiť ako nedostatočné a príliš vágne. Čo sa týka regionálnych konfliktov, spomínajú sa tu konflikty v oblasti Kašmíru, región Veľkých jazier, ako aj na Kórejskom polostrove, ktoré rovnako ako konflikty prebiehajúce geograficky bližšie majú priame aj nepriame vplyvy na bezpečnosť v Európe.

Pri úpadku štátov sa za dôvody spomínajú nasledovné: zlá vláda, korupcia, zneužitie moci, slabé inštitúcie a mnohé iné fenomény ohrozujúce štát zvnútra ako napr. Somálsko, Libéria, Afganistan. Organizovaný zločin si nachádza svoju cestu aj do Európy a aj preto bol označený za jednu z hlavných hrozieb. Podľa Stratégie 90% heroínu v Európe pochádza z maku pestovaného v Afganistane. Väčšina drog sa do Európy dostáva cez balkánske kriminálne siete, ktoré sú vo väčšine prípadov zodpovedné aj za obchody so ženami. Relatívne novým prvkom, ktorý je v Stratégii z roku 2003 predstavený v rámci organizovaného zločinu v európskom priestore, je námorné pirátstvo. *Pre zabezpečenie a dosiahnutie bezpečnosti si EÚ stanovila 3 strategické ciele*: Prvým z nich je snaha odpovedať na hrozby. Konkrétne sa podnikli kroky na zabránenie financovania teroristických skupín, EÚ sa dohodla na ďalšom programe, ktorý posilní Medzinárodnú agentúru pre atómovú energiu, aby sa zabránilo ilegálnym vývozom a iným praktikám ohrozujúcim európsku bezpečnosť. Rovnako EÚ v spolupráci s členskými štátmi pomohla pri regionálnych konfliktoch znovu nastoliť poriadok a legitímnu vládu napr.

⁴ z angl. The security environment: global challenges and key threats, Strategic Objectives, Policy implications for Europe.

v Afganistane alebo v oblasti Balkánu.

Ďalším cieľom v roku 2003 bolo budovanie bezpečného prostredia v susedstve, pričom zostáva realitou aj fakt, že rozširovaním o nové krajiny sa bezpečnosť na jednej strane zvyšuje, ale na druhej strane sa EÚ takto približuje k problémovým oblastiam. EÚ si stanovila, že sa silnejšie zaangažuje v oblasti Južného Kaukazu, ktorý sa postupom času stane taktiež susedným regiónom. Za ďalší cieľ si EÚ kladie vyriešenie arabsko-izraelského konfliktu, nakoľko bez neho je veľmi malá pravdepodobnosť vyriešenia ostatných problémov na Blízkom východe. Riešenie, ktoré ponúka vytvorenie 2 štátov a ktoré EÚ absolútne podporuje, sa stávalo čím ďalej tým prijateľnejším.

Tretím cieľom bolo nastolenie medzinárodného poriadku založeného na efektívnejšom multilateralizme. Výsledkom tohto úsilia sa malo stať vybudovanie silnejšej medzinárodnej spoločnosti dobre fungujúcich medzinárodných inštitúcií a na práve založeného medzinárodného poriadku. Európskou prioritou v tejto oblasti bolo posilnenie a zefektívnenie práce OSN, aby dokázala naplňovať očakávania a stanovené ciele. Ďalej sú spomenuté ďalšie medzinárodné organizácie, či už globálneho, alebo regionálneho charakteru, s ktorými EÚ chce naďalej spolupracovať a udržiavať priateľské vzťahy. Avšak konkrétnejšie vyjadrenie danej spolupráce v Stratégii absentuje. EÚ potvrdzuje svoje poslanie a odhodlanie prispievať k udržaniu bezpečnosti v Európe a posilňovaniu medzinárodného poriadku. Dôležitými politikami pre presadenie reforiem, ktoré môžu viesť k šíreniu demokracie, vláde práva a boji proti zneužitiu moci sú obchodné a rozvojové politiky. EÚ je pripravená poskytnúť pomoc každému štátu, ktorý by sa chcel včleniť do „medzinárodného spoločenstva“. Ako som už spomínala, EBS z roku 2003 je uzatvorená tretou kapitolou, v ktorej sú predstavené určité „*modely*“ zavedenia politik v Európe. Práve pre tento cieľ si EÚ stanovuje byť *aktívnejšou, súdržnejšou a schopnejšou*.

Aktívnejšou v dosahovaní stanovených cieľov (zahŕňa mnohé inštrumenty napr. v oblasti krízového manažmentu a prevencii konfliktov, ktorými sú politické, diplomatické, vojenské, civilné, obchodné a rozvojové aktivity. Aktívne politiky sú dôležité, predovšetkým aby EÚ dokázala čeliť dynamickým hrozbám. EÚ si kladie za cieľ udržiavať viaceré operácie simultánne taktiež s rozvíjaním schopností vo vojenskom aj civilnom smere. Dôležitým aspektom udržiavania bezpečnosti je preventívne pôsobenie v ohrozených oblastiach, ktorým sa dá predchádzať vážnejším situáciám v budúcnosti.

Schopnejšou predovšetkým v transformácii vojenských síl na flexibilnejšie, čo si však vyžaduje viac zdrojov na obranu a ich efektívnejšie využívanie. Silnejšia spolupráca, lepšia práca v civilnej oblasti, zodpovednejšia diplomatická činnosť, odovzdávanie si informácií medzi členskými štátmi a partnermi, rozšírenie spektra misií, podpora tretích krajín v boji proti terorizmu a budovaní bezpečnostného sektora. *Koherentnejšia* - jednotnejšia zdôrazňuje predstavu, že EÚ je silnejšia, keď všetky štáty spolupracujú - a to je aj zmyslom SZBP a Európskej bezpečnostnej a obrannej politiky (ďalej EBOP). Výzvou je zjednotiť všetky v minulosti vytvorené inštrumenty a zručnosti - Európsky asistenčný program, Európsky rozvojový fond, vojenské a civilné zručnosti z členských štátov a mnohé iné. Všetky tieto faktory majú významný dopad na európsku bezpečnosť, ale aj na bezpečnosť v tretích krajinách, pričom práve bezpečnosť je prvou podmienkou rozvoja.

V oblasti spolupráce s partnermi musí EÚ dosahovať svoje ciele prostredníctvom multilaterálnej spolupráce v medzinárodných organizáciách a taktiež prostredníctvom spolupráce s kľúčovými partnermi. Ako nenahradiiteľné je charakterizované partnerstvo EÚ a USA, pričom cieľom je efektívne a vyvážené transatlantické partnerstvo. V Stratégii bola vyjadrená aj snaha o bližšie vzťahy s Ruskou federáciou, Japonskom, Čínou, Kanadou, Indiou, pričom tieto štáty sú považované za štáty, s ktorými si má EÚ budovať bližšie vzťahy rovnako ako aj s inými, ktoré zdieľajú európske ciele, hodnoty a sú pripravené ich podporovať. Napriek tejto snahe o charakteristiku a stanovenie si cieľov v oblasti bilaterálnej a multilaterálnej spolupráci sú tieto jednotlivé vzťahy spomenuté len všeobecne, čo môže pôsobiť iba ako strohé vymenovanie jednotlivých záujmových oblastí, pričom je tu značná absencia konkrétnych činov. Pravdepodobne aj práve kvôli spomenutým nedostatkom bolo potrebné po piatich rokoch existencie Stratégie vydať aktuálnejší dokument, ktorý by lepšie odzrkadľoval konkrétne potreby a ciele v rámci európskej bezpečnosti a možností jej zabezpečenia.

2 Zaisťovanie bezpečnosti v meniacom sa svete

Príležitosť pre prijatie spomínaného dokumentu sa naskytila v roku 2008, kedy bol vhodný čas na zhodnotenie EBS, resp. prehodnotenie jej cieľov a stanovenie ďalších mét na dosahovanie v rámci európskej bezpečnostnej politiky. Dokument nesie názov „*Správa o zavedení EBS - zaisťovanie*

bezpečnosti v meniacom sa svete⁵ (ďalej Správa) z roku 2008. Už v začiatočnom prehlásení o tom, že EÚ 5 rokov od prijatia EBS nesie väčšiu zodpovednosť ako kedykoľvek predtým je zjavné, že tak, ako medzinárodné aj európske podmienky sa zmenili, s nimi aj bezpečnostné hrozby a možné spôsoby ich riešenia. EÚ zostávala „prístavom stability“ a jej rozšírenie prinieslo so sebou šírenie demokracie a prosperity na celom kontinente. Susedská politika EÚ vytvorila silný rámec pre vzťahy s partnermi tak na juh, ako aj na východ, teraz s novou dimenziou v Stredomorskej únii, ako aj vo Východnom partnerstve. Od roku 2003 EÚ priniesla pokrok a zaznamenala zmeny v čelení krízam a konfliktom, konkrétne na miestach ako Afganistan a Gruzínsko⁶.

Napriek tomu však Európa aj 20 rokov po skončení Studenej vojny stále čelí komplexnejším a nebezpečnejším hrozbám a výzvam. Rovnako ako v predošlom dokumente z roku 2003, aj tu sú vymenované hrozby pôsobiace na európsku bezpečnosť, avšak v roku 2008 sa kládol už vyšší dôraz na iránsky nukleárny program, ktorý sa vo veľkej miere rozvinul a predstavoval ohrozenie stability v regióne, ale aj v celej sfére nešírenia jadrových zbraní. Rovnako sa prikladal silnejší dôraz na vplyvy globalizácie, ktoré spôsobili okrem iného aj väčšiu zraniteľnosť nášho informačného systému a dodávok energií. V úvode sa rovnako spomínajú úspechy dosiahnuté v rámci EBOP, pričom sa konštatuje, že EÚ zostáva najväčším darcom krajinám, ktoré sú v núdzi, pričom najúspešnejšou je únia keď koná včas a koordinovaným spôsobom, podporená správnymi schopnosťami a verejnosťou.

Stále však zostáva dôležitou súčasťou európskej bezpečnostnej politiky fakt, že štáty nesú zodpovednosť za následky svojich činov a taktiež zdieľajú spoločnú zodpovednosť za ochranu obyvateľstva proti genocíde, vojnovým zločinom, etnickým čistkám a zločinom proti ľudskosti. Na globálnej úrovni zostáva pre Európu stála výzva obnoviť medzinárodný poriadok. Tu vyvstáva dôležitý moment, kedy Európa môže pomôcť k obnove multilateralizmu v spolupráci s USA a inými dôležitými partnermi na celom svete. Transatlantické partnerstvo zostáva pre EÚ nenahraditeľným základom, založeným na zdieľanej histórii a zodpovednosti. EÚ a NATO musia prehĺbiť ich strategické partnerstvo

⁵ z angl. Report on the implementation of the European security strategy-Providing security in a changing world.

⁶ K dosiahnutiu dohody, ktorá bola po konflikte podpísaná Ruskom a Gruzínskom 15. a 16. augusta 2008, došlo aj vďaka priamemu sprostredkovaniu **Nicolasa Sarkozyho**. Napriek tomu, že tejto dohode boli neskôr vyčítané nedostatky, EÚ si za tento krok vyslúžila určitú dávku uznania na diplomatickom poli.

pre lepšiu kooperáciu a krízový manažment. Tieto vyhlásenia mohli byť reálnymi v roku 2008, avšak ako môžeme sledovať ďalej, pri ďalšej analýze EBS v roku 2013 naberajú tieto otázky iný smer a opäť bude dochádzať k potrebe zmeny.

Správa z roku 2008 ďalej konštatuje, že napriek tomu, že za posledných 5 rokov EÚ dosiahla určité úspechy pri prispievaní k bezpečnosti, zavedenie EBS stále zostávalo prebiehajúcim a neukončeným procesom. Pre bližšie pochopenie situácie v roku 2008 je potrebná ďalšia analýza Správy.

Už z úvodu nového dokumentu vyplýva určité sklamanie nad „úspechmi“ EBS z roku 2003. Táto správa nenahrádza Stratégiu z roku 2003, ale jej úlohou je ju posilňovať. Dáva príležitosť preskúmať, ako si EÚ počínala v praxi, mala ponúknuť námety na zlepšenie a ako by sa dala Stratégia lepšie implementovať. Správa, rovnako ako aj Stratégia, je rozdelená do viacerých častí, ktoré opisujú jednotlivé hrozby a výzvy (tak ako aj v roku 2003), avšak tentokrát sú tu spomenuté už aj konkrétnejšie kroky podniknuté v jednotlivých oblastiach. Prvou z oblastí, ktorú by som priblížila, je *fenomén šírenia zbraní hromadného ničenia*. V Stratégii bolo šírenie zbraní hromadného ničenia charakterizované ako potenciálne najväčšia hrozba európskej bezpečnosti. Táto hrozba za posledných 5 rokov vzrástla, pričom medzinárodný rámec podlieha väčšiemu tlaku ako v minulosti. EÚ by mala pokračovať vo svojom prístupe k boju proti šíreniu zbraní hromadného ničenia aj ekonomickou cestou. Úspešným výsledkom tohto boja bola snaha o implementáciu odporúčaní a krokov prijatých na *Hodnotiacej konferencii účastníckych strán Zmluvy o nešírení jadrových zbraní*⁷, o ktorej sa v Správe hovorilo ešte len v budúcom čase. Viac práce sa vyžadovalo aj v otázkach ako: podpora zo strany EÚ v multilaterálnom prístupe k jadrovému palivovému cyklu, boj proti samotnému financovaniu zbraní hromadného ničenia, podniknutie krokov v oblasti bio-bezpečnosti. Negociácie by mali začať ohľadom uzavretia medzinárodnej dohody zakazujúcej produkciu materiálu použiteľného pre nukleárne zbrane.

Druhou oblasťou je *organizovaný zločin*, ktorý aj naďalej ohrozuje našu európsku spoločnosť. Od roku 2003 sa pristúpilo k tomuto problému dvomi spôsobmi, a to v roku 2004 *Haagskym programom*⁸ a v roku 2005 novou *Stratégiou pre vonkajšiu dimenziu v súdnych a domácich záležitostiach*⁹. Na

⁷ z angl. Non-Proliferation Treaty Review Conference.

⁸ Haagsky program bol programom prebiehajúcim medzi rokmi 2005 a 2010. Zaoberal sa intenzívnejšou spoluprácou v oblasti vnútra a spravodlivosti na úrovni EÚ. Hlavným cieľom bolo vytvorenie spoločnej prístahovacej a azylovej politiky pre vtedy ešte 25 členských štátov.

⁹ z angl. Strategy for the external dimension of justice and home affairs.

rešpektovaní ľudských práv a medzinárodného práva je založená aj *Protiteroristická európska stratégia* z roku 2005. V tejto Stratégii sa EÚ riadi štyrmi hlavnými prístupmi: predchádzanie radikalizácii, ochrana potenciálnych cieľov, prenasledovanie teroristov a vhodná odpoveď po teroristických útokoch. Kým národné činnosti sú kľúčové, určenie protiteroristického koordinátora bol jeden z najdôležitejších krokov na európskej úrovni. Ďalej sa predpokladalo zosilnenie spolupráce a partnerstva v oblasti protiteroristického boja s USA, zahŕňajúc aj oblasť ochrany a zdieľania dát. Lepšia koordinácia, transparentnosť a flexibilita sú potrebné v rôznych agendách na národnej, ako aj európskej úrovni. Toto bolo stanovené už pred 5 rokmi, avšak pokrok bol pomalý a nedokonalý.

V oblasti *kybernetickej bezpečnosti* bola prijatá *Európska stratégia pre bezpečnú informačnú spoločnosť*¹⁰ v roku 2006 a zaoberá sa otázkami internetových zločinov. Avšak, útoky proti súkromným alebo vládnym informatickým systémom v členských štátoch EÚ priniesli novú dimenziu ako potenciálne ekonomické, politické alebo vojenské zbrane. V tejto oblasti sa stále vyžaduje viac práce pre preskúvanie komplexného európskeho prístupu, zvyšovanie povedomia a prehlbovanie medzinárodnej spolupráce. Energetická bezpečnosť je oblasťou, o ktorú sa konštantne zvyšuje záujem a na ktorú sa obracia pozornosť. Za posledných 5 rokov sa zvyšovali obavy o energetickú závislosť, pričom tieto obavy boli oživované najmä klesajúcou energetickou produkciou v rámci Európy. Toto znamená, že do roku 2030 bude musieť byť 75% európskeho paliva a plynu importovaných, čo sa bude týkať už aj v súčasnosti ohrozovaných krajín. Naša odpoveď musí byť európska energetická politika, ktorá by kombinovala internú ako aj externú dimenziu. *Správa Vysokého predstaviteľa a Komisie z roku 2006* charakterizuje hlavné elementy, a teda v rámci Európy je potrebné zjednotenie trhu s energiami s väčšou prepojenosťou a výnimočnou pozornosťou najizolovanejším krajinám a krízovým mechanizmom, na vysporiadanie sa s prípadným dočasným výpadkom dodávok. Energia je prioritným faktorom vo vzťahu EÚ a Ruskej federácie. Európska politika by sa mala zameriavať na tranzitné cesty vrátane Turecka a Ukrajiny. S partnermi ako Čína, India, Japonsko a USA by EÚ mala zlepšovať úroveň v oblastiach ako: obnoviteľná energia, nízko karbónové technológie a transparentné a dobre regulované globálne trhy. Bohužiaľ, bez konkrétnych riešení v daných oblastiach môžu tieto vyhlásenia vyznievať iba

¹⁰ z angl. EU Strategy for a secure information society.

ako neúčinné a všeobecné frázy.

Problematika klimatických zmien nabrala na vážnosti za posledných 5 rokov. V marci 2008 Vysoký predstaviteľ a Komisia prezentovali Správu Európskej Rade, v ktorej boli klimatické zmeny charakterizované ako „zväčšovač hrozieb“, pretože môžu prispievať a viesť k zhoršovaniu kríz. Európska únia nemôže pôsobiť sama a preto je pre ňu nevyhnutná potreba kooperácie s OSN, ale aj regionálnymi organizáciami. V oblasti *budovania stability* ako jedného z kľúčových momentov sa EÚ zaangažovala v doteraz najväčšej misii v rámci EBOP EULEX v Kosove. V rámci tejto misie si EÚ v roku 2008 stanovila cieľ pokračovať a naďalej poskytovať hospodársku podporu. Napriec regiónom sú spolupráca a dobré susedské vzťahy nenahraditeľnými.

Európska susedská politika, odštartovaná v roku 2004, tento proces iba podporuje. Smerom na východ sa do tejto iniciatívy zapájajú všetky štáty okrem Bieloruska, s ktorým však EÚ už nadväzovala v roku 2008 patričné rozhovory. V tom istom roku bola dohoda s Ukrajinou v štádiu Asociačnej dohody, ktorá sa mala čoskoro dokončiť. Na podobnej dohode sa EÚ mala čoskoro dohodnúť aj s Moldavskou republikou. Pre doplnenie bilaterálnych politík únie v oblasti Čierneho mora, ktoré má pre Európu zvláštny význam, bola vyvinutá *Čiernomorská stratégia*¹¹. Situácia v Gruzínsku týkajúca sa Abcházka a Južného Osetska sa zhoršila a vyvrcholila ozbrojeným konfliktom medzi Ruskom a Gruzínskom v auguste 2008. Ako už bolo vyššie spomenuté, EÚ stála na čele medzinárodnej misie, ktorá viedla mediálne rozhovory medzi stranami, humanitárnu asistenciu, monitorovanie civilistov a podporu v oblasti hospodárstva. EÚ sa v Správe zaväzuje o pokračovanie v „Ženevskom procese“. Možné riešenie „*Transdnesterského konfliktu*“ priniesla aktívna participácia Európskej únie vo formáte negociácií 5+2 a misie v oblasti hraničnej asistencie.

Európska únia je centrálnym hráčom v oblasti urovnávania situácie na Blízkom východe prostredníctvom svojho postavenia v „*Quartete*“, kooperácie s Izraelom a Palestínou, Arabskou Ligou a ostatnými regionálnymi partnermi. Taktiež je plne zaangažovaná v „*Annapolis Procese*“ smerujúcom k riešeniu vo forme 2 štátov, pričom kontinuálne ponúka finančnú podporu Palestíne aj vo

¹¹ z angl. „Black Sea Strategy“, bola prijatá 20. januára 2011 na podporu spolupráce a viditeľnosti akcií EÚ v regióne. Čiernomorská stratégia sa mala stať súčasťou širšej vízie európskej spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky. Stratégia mala zaviesť jednotnejší prístup na riešenie výziev a možností v regióne s detailnejším postupom riešenia problémov, jasnými cieľmi a rovnako aj lepšiu koordináciu v rozdelení úloh.

forme budovania, resp. formovania kapacít v oblastiach ako súdnictvo, polícia, hraniční experti. V Libanone sú členské štáty súčasťou misie na udržanie mieru UNIFIL a v Iraku stáli zástupcovia EÚ pri podpore politických procesov, rekonštrukcie a vlády práva aj prostredníctvom misie EUJUSTLEX. EBS si uvedomuje svoje bezpečnostné záujmy v bezprostrednom susedstve. V tomto ohľade je Afganistan partikulárnou oblasťou. Európa sa dlhodobo zaviazala vrátiť do regiónu stability, pričom členské štáty majoritne prispievajú k misii NATO.

Rovnako ako EBS, tak aj „Konsenzus o rozvoj“¹² z roku 2005 upozorňuje na to, že neexistuje udržateľný rozvoj bez mieru a bezpečnosti, a bez rozvoja a odstraňovania chudoby nebude udržateľný mier. Častým skrytým dôvodom konfliktov je bezcitné využívanie prírodných zdrojov. V súčasnosti, rovnako ako aj v roku 2008, vzrastajú tlaky v oblasti vôd a primárnych zdrojov, ktoré si vyžadujú riešenia na multilaterálnej úrovni. „Kimberly process Certification Scheme“¹³ a „Extractive Industries Transparency Initiative“¹⁴ ponúkajú inovatívny postup na riešenie danej otázky. EBS zdôraznila pirátstvo ako novú dimenziu v oblasti organizovaného zločinu, pričom je tento fenomén vnímaný aj ako výsledok štátneho úpadku. Prvou námornou misiou v rámci EBOP na zastavenie pirátstva na pobreží Somálska bola ATALANTA. V roku 2005 bola Európskou radou prijatá Európska stratégia na boj proti akumulácii a pašovaniu malých a ľahkých zbraní. V tomto kontexte EÚ podporuje Program OSN pre Akciu „UN Programme of Action“¹⁵ v tejto oblasti.

EÚ sa zaväzuje pokračovať vo vývoji aktivít v boji proti týmto a iným hrozbám, pričom toto rozhodnutie podčiarkuje podporou medzinárodnej „Zmluvy

¹² z angl.: Consensus on Development - hovorí o zdieľaných hodnotách, cieľoch, princípoch a záväzkoch ktoré sa Európska komisia a členské štáty EÚ zaviazali implementovať vo svojich rozvojových plánoch a to v oblastiach ako znižovanie hranice chudoby a šírenie demokratických princípov.

¹³ Proces je dobrovoľnou, medzinárodnou schémou na certifikáciu, ktorá určuje štátom, aby predkladali certifikáty pôvodu diamantov a ich dovozu a ťažbe nepredchádzali konflikty. Taktiež zavádza obchodné kontroly, zákaz obchodu s krajinami, ktoré nie sú signatármi tohto dohovoru a publikácie týkajúce sa produkcie diamantov a štatistik o produkcii a obchode s diamantmi. Proces bol zahájený v roku 2003 a do roku 2012 sa k nemu pripojilo 76 štátov. V roku 2012 vyjadrila Vysoká predstaviteľka pre SZBP spokojnosť nad pokračovaním tohto procesu a vieru, že tento proces bude naďalej slúžiť ako prevencia voči konfliktom.

¹⁴ Globálny štandard zabezpečujúci transparentnosť vo financiách pochádzajúcich z prírodných zdrojov.

¹⁵ Prijatý 20. júla 2001 ako rámcový program pre aktivity na zabránenie obchodu so zbraňami.

o obchode so zbraňami¹⁶ a rozhodla sa podporiť kroky smerom k jej prijatiu. Európska kapacita sa vo svojej snahe čeliť výzvam za posledných 5 rokov výrazne rozvinula a v tomto trende musí pokračovať. EÚ musí posilniť jednotu prostredníctvom inštitucionálnej spolupráce a strategickejšieho rozhodovania. V roku 2008 sa Správa odvolávala na Lisabonskú zmluvu, ktorá by ponúkala rámec na dosiahnutie vyššie uvedených cieľov.

Občianska spoločnosť a mimovládne organizácie majú kľúčovú úlohu jednak ako aktéri, ale aj ako partneri. Dôležitým príspevkom sú aj misie na monitorovanie volieb, ktoré boli vedené členmi Európskeho parlamentu. Úspech EBOP ako integrálnej súčasti sa odráža v skutočnosti, že dopyt po európskej pomoci sa stále zvyšuje. EÚ si taktiež kladie za cieľ usporiadať si svoje prioritné záväzky v súlade so zdrojmi. Bojové skupiny a tzv. „*Civilian Response Teams*“ pomáhajú zvyšovať a skvalitňovať európske kapacity schopnejšie a rýchlejšie konať. Čo sa týka civilných misií, EÚ musí pokračovať v posilňovaní snáh a schopností rovnako ako vzájomnej spolupráce a dohôd o delení si zodpovednosti. V rámci Európskej susedskej politiky sa podarilo posilniť individuálne bilaterálne vzťahy štátov s EÚ. *Stredozemná únia*, odštartovaná v roku 2008, ponúka obnovený politický moment na dosahovanie lepších vzťahov s južnými partnermi prostredníctvom širokospektrálnej agendy zahŕňajúcej námornú bezpečnosť, energetiku, vodu a migráciu. *Východné Partnerstvo* predpokladá reálny pokrok vo vzťahoch s východnými susedmi so významným zlepšením politických, ekonomických a obchodných vzťahov. EBS v roku 2003 vyzývala EÚ prispievať k efektívnejšiemu multilaterálnemu svetovému poriadku. Od roku 2003 sa partnerstvá posilnili, pričom kľúčovým partnerom v tejto, aj iných oblastiach zostávajú USA. EÚ ďalej proklamuje rozšírenie vzťahov s Čínou. V globálnych otázkach zostáva aj naďalej dôležitým partnerom Rusko. Ďalej Správa stručne spomína ďalšie štáty, s ktorými udržiava vzťahy, ktoré si vyžadujú zlepšenie, resp. to zlepšenie už bolo dosiahnuté (Nórsko, Švajčiarsko). Medzi kľúčové priority sa v závere zaraďujú: klimatické zmeny a dokončenie kôl rokovaní Doha vo WTO. Pričom EÚ vedie rokovania pre dosiahnutie medzinárodnej dohody v danej oblasti a pre

¹⁶ Prevládajúca väčšina Valného zhromaždenia volila v prospech „Arms Trade Treaty“, ktorá reguluje medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami od malých zbraní až po bojové tanky, lietadlá a vojnové lode. Zmluva má za cieľ posilniť mier a bezpečnosť zastavením prílivu destabilizačných zbraní do konfliktných regiónov. Rovnako má za cieľ predchádzať zneužívaniu ľudských práv a taktiež zabráňovať vojnovým zločincincom, pirátom alebo gangom pri získavaní takýchto zbraní. OSN sa zaviazala zabezpečiť plnú podporu v dosahovaní týchto cieľov.

dosiahnutie pozitívnych výsledkov musí využiť všetky dostupné prostriedky v roku 2009. EÚ sa zaviazala pokračovať v podpore reformy OSN, ktorá sa začala v roku 2005, pričom dôležitým zostáva zachovanie kľúčovej úlohy Bezpečnostnej Rady OSN a jej primárnej zodpovednosti za udržanie svetového mieru.

Fundamentálnym pre globálne záväzky je udržiavanie podpory verejnosti. V roku 2003 nastolila EBS víziu, kde by EÚ vystupovala ako sila pre zaistenie bezpečného a viac zjednoteného sveta. Správa konštatuje, že touto cestou sa uberá, avšak okolitý svet podlieha rýchlym zmenám, meniacim sa hrozbám a silám. Pre vybudovanie bezpečnej Európy v lepšom svete musí EÚ stále vynakladať viac úsilia na ovplyvňovanie skutočností.

3 Čas na hodnotenie

Práve skutočnosť, že Európska únia potrebuje ešte stále vynakladať väčšie úsilie pre efektívnejšie ovplyvňovanie situácie v oblasti bezpečnosti, vedie aj v súčasnosti mnohých k úvahám o potrebe prijatia novej bezpečnostnej stratégie, resp. potrebe jej revízie. Vzhľadom na fakt, že názorov je na danú tému mnoho a samozrejme, stoja na oboch stranách, dôležité bude aj spomenutie dôvodov proti prijatiu novej stratégie. V súčasnosti prevládajú nesúhlasné názory so súčasnou Stratégiou, preto by som začala práve týmito.

Hlavnými bodmi kritiky voči súčasnému zneniu EBS z roku 2003 a v revízii z roku 2008 sú jej neschopnosť odpovedať na hrozby, čo odzrkadľuje fakt, že už nie je aktuálna. Stratégia je nedostatočná, čo sa týka spoločných cieľov, záujmov a ambícií. Zmena v medzinárodnom prostredí je ďalším faktorom, ktorým niektorí autori spochybňujú vplyv a aktuálnosť EBS, keďže sa medzinárodné prostredie mení z multilaterálnych dohôd smerom k multipolárnemu systému, v ktorom je multilateralizmus už len bočnou tendenciou. Vzhľadom na tento fakt by mala aj EÚ prehodnotiť svoje smerovanie a postoj, či už v multipolárnom, alebo multilaterálnom svete. Ďalším negatívom, ktorý nie celkom hrá do karát EBS z roku 2003, je vzostup nových aktérov na medzinárodnej scéne - štáty BRICs, ktorých vzostup bol nepriamo podporovaný aj finančnou krízou v Európe, rovnako ako aj v USA. Súčasná stratégia ponúka len veľmi slabý návod ako sa správať k takýmto novým aktérom na medzinárodnom poli, s čím je spojená aj skutočnosť, že EÚ na základe Stratégie z roku 2003 nemá jasne a zreteľne definovaných kľúčových partnerov v jednotlivých oblastiach. Ponúka len obsiahle vymenovanie

jednotlivých partnerov a všeobecné charakteristiky vzťahov, ktoré majú s Európskou úniou. Avšak konkrétnejšie stanovenie cieľových partnerských vzťahov tu absentuje a teda sa v súčasnosti naskytá priestor pre určenie kľúčových partnerstiev.

Ako už bolo vyššie spomenuté, zmena bezpečnostného prostredia znamenala pre EÚ výzvu na predefinovanie svojich bezpečnostných strategických záujmov - čiže aj táto skutočnosť je považovaná za negatívum súčasnej Stratégie, keďže len veľmi slabo reflektuje tak rýchlo a dynamicky sa meniace súčasné bezpečnostné prostredie. Zmenou od roku 2003 prebehla EÚ aj čo sa týka počtu jej členov, ktorý sa zvýšil z 15 na 27. Tento fakt sám o sebe vypovedá o celkovej zmene v politikách EÚ, jej cieľoch, postojoch a ambíciách. Heterogénne zloženie EÚ slúži ako pôda na ďalšiu definíciu cieľov EÚ aj v oblasti bezpečnosti, ktorá sa s príchodom nových členov stala senzibilnejšou. Postavenie EÚ nielen v oblasti bezpečnostných otázok, ale predovšetkým v medzinárodnoprávnom zmysle zmenilo prijatie Lisabonskej zmluvy, ktorá znamenala vytvorenie úradu Vysokého predstaviteľa pre SZBP, rovnako ako Európskej služby pre vonkajšiu činnosť.

Všetky tieto a mnohé iné faktory slúžili ako výzva k hlbšiemu skúmaniu potrieb Európskej bezpečnostnej politiky a riešeniu problémov, ktoré zo súčasnej situácie vyvstávajú. V tomto príspevku som sa rozhodla reagovať a priblížiť tendenciu k prijatiu novej Európskej globálnej stratégie, ktorá bola navrhnutá ministrami zahraničných vecí Španielska, Poľska a Švédska. V júli 2012 ministri zahraničných vecí spomínaných štátov navrhli vytvorenie Európskej globálnej stratégie (EGS), ktorou by sa rozšírila hlbšia diskusia o bezpečnostných otázkach. Táto diskusia sa stala aj predmetom záujmu think tankov v jednotlivých štátoch, ktorých úlohou bolo posunúť informácie ďalej pre verejnosť, iniciovať debaty a úvahy na dané témy a predložiť návrhy pre novú globálnu stratégiu pre Európsku úniu v máji 2013. Silný dôraz sa kládol na zdôraznenie ľudskej dimenzie v strategickom prístupe, rovnako ako aj na sankcie. V krátkodobom horizonte sa predpokladá vyvinutie značnej snahy na definovanie strategických elementov. Tento proces by mal trvať do konca mandátu súčasnej Vysokéj predstaviteľky pre SZBP. Dôležitým momentom v celom procese je obnovenie, alebo vytvorenie tzv. „*sub-stratégií*“, ktoré by dopomohli k zefektívneniu celkového procesu a k ujasneniu a hlbšiemu prepracovaniu jednotlivých častí a cieľov.

Iniciatíva za prijatie Európskej globálnej stratégie bola vítaná aj u **Cathrine Ashton** počas konferencie zahajujúcej tento proces 23. júla 2012

v Bruseli. Na tejto konferencii bola vznesená myšlienka hlbšieho zaangažovania think tankov, ktoré by zohrávali veľmi dôležitú úlohu v širokospektrálnom preskúmaní externých, ale aj interných bezpečnostných otázok v rámci Európskej únie, ale aj mimo nej.

Názory predstavujúce odpor k novej stratégii sú na druhej strane založené na domnienkach, že Európska únia by takýmto spôsobom dostala menej ambiciózny dokument, akým je súčasná Stratégia. Tento dokument by len zdôraznil existujúce rozdielne postavenia jednotlivých členských štátov. Ďalším argumentom podporujúcim existenciu súčasnej Stratégie je fakt, že EÚ prechádza krízovým obdobím a prijímanie novej stratégie by len oddialilo vyriešenie tejto situácie, nakoľko by sa všetka pozornosť a zdroje sústreďovali na tento proces. Taktiež vzrastajú obavy, že výsledok tohto procesu bude poznačený negatívnou atmosférou, ktorá prevláda v oblasti širšej európskej integrácie.

Či už nakoniec vyhrá idea prijatia novej stratégie, alebo EÚ zostane pri tej starej a bude sa snažiť naplniť v nej stanovené ciele, isté je že má pred sebou v oblasti bezpečnostnej politiky ešte dlhú cestu. Napriek tomu, že snahy o riešenie momentálnej situácie existujú, stále tu prevládajú zmiešané pocity ohľadom smerovania EÚ v danej oblasti. Pravdou zostáva, že prijatie novej bezpečnostnej stratégie by prinieslo čerstvejší pohľad na bezpečnostnú situáciu v Európe a jej susedstve, ktorý by možno efektívnejšie odzrkadľoval súčasnú situáciu a výstižnejšie by dokázal definovať spôsoby naplňovania daných cieľov - čo momentálne, v doterajších stratégiách nebolo formulované. Naopak, ako už bolo vyššie spomenuté, prijatie novej stratégie by mohlo len prehliť existujúce rozdielne postavenie štátov, rovnako ako by mohlo potlačiť do úzadia vlečúce sa a nevyriešené problémy, s ktorými EÚ zápasí a potrebuje sa na ne sústrediť v plnej miere.

Literatúra:

- EURÓPSKA KOMISIA. [online]. *Haagsky program*. 2013 [cit. 15.4.2013]
Dostupné na internete: <http://www.europskaunia.sk/haagskyprogram>
- EURÓPSKA KOMISIA. [online]. *A secure Europe in better world- European Security Strategy*. 2003 [cit. 20.4.2013] Dostupné na internete:
http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/fight_against_organised_crime/r00004_en.htm
- EURÓPSKA KOMISIA. [online]. *European Consensus on Development*. 2005

- [cit. 22.04.2013] Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/europeaid/what/development-policies/european-consensus/>
- EURÓPSKA KOMISIA. [online]. *Report on the implementation of the European Security Strategy- Providing security in a changing world.* 2008 [cit.22.04.2013] Dostupné na internete: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/report_s/104630.pdf
- EURÓPSKY PARLAMENT. [online]. *An EU Strategy for the Black Sea.* 2011 [cit. 20.4.2013] Dostupné na internete: «<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0025+0+DOC+XML+V0//EN>
- EUROPEAN UNION-EXTERNAL ACTION. [online]. *The EU and the Kimberley Process.* 2012 [cit.22.04.2013] Dostupné na internete: http://www.eeas.europa.eu/blood_diamonds/
- EXTRACTIVE INDUSTRIES TRANSPARENCY INITIATIVE. [online]. EITI Global Conference in Sydney. 2013 [cit.17.04.2013] Dostupné na internete: <http://eiti.org/sydney2013>
- INTERNATIONAL CRISIS GROUP. [online]. *Rusko-gruzínsky konflikt: Veľká príležitosť pre EÚ.* 2008 [cit. 15.4.2013] Dostupné na internete: <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/south-caucasus/opedstroehlein-ve%C4%BEk%C3%A1-pr%C3%ADle%C5%BEitos%C5%A5-pre-eu.aspx>
- LUNDIN,L-E. 2012. From a European Security Strategy to a European Global Strategy: Ten Content-Related Issues. In: *UI Occasional papers No. 11.* Swedish Institute of international affairs, ISBN 978-91-86704-92-6.
- MOLLER, A. 2008. *Europe and the Annapolis process.* [online] 2008 [cit. 20.4.2013] Dostupné na internete: <http://www.cap-lmu.de/aktuell/positionen/2008/annapolis.php>
- ORGANIZÁCIA SPOJENÝCH NÁRODOV. [online]. *Programme of Action-Implementation Support system: PoA-ISS.* 2001 [cit.22.04.2013] Dostupné na internete: <http://www.poa-iss.org/PoA/PoA.aspx>
- Statement by the spokesperson of EU High Representative Catherine Ashton on the outcome of the plenary meeting of the Kimberley Process in Washington.* [online]. 2012 [cit. 22.04.2013] Dostupné na internete: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/133933.pdf

UN CONFERENCE ON THE ARMS TRADE TREATY. [online]. 2013
[cit.21.04.2013] Dostupné na internete: <http://www.un.org/disarmament/ATT/>